

12.04.2022

Група № 16

Урок № 19

Тема уроку: «Аудиторія (слушач, слухачі). Види слухання. Цілі слухання. Моделювання аудиторії. Контакт з аудиторією. Прийоми налагодження контакту»

Мета уроку: пояснити здобувачам освіти значення інтонації, темпу й гучності мовлення оратора, вправляти їх у варіюванні, поінформувати про особливості ораторського мовлення, ознайомити із засобами досягнення взаємодії зі слухачами, прийомами налагодження контакту з аудиторією, правилами поведінки під час виступу; розвивати логічне мислення, прищеплювати правила етики, збагачувати словниковий запас учнів.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 17-18 у базовому підручнику: Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 208 с.

2. Перегляньте відео до уроку на YouTube:

https://www.youtube.com/watch?v=k0RVQNGBz2k&ab_channel

3. Законспектуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):

Найчастіше виступ розпочинають з етикетних формул: звертання (Панове... Шановні вчителі та учні... Вельмишановні колеги... Дорогі друзі... Дорогі наші випускники...), привітання, представлення, висловлення радості (Радий вітати... Щасливий бачити... Дозвольте представитися... Радий нагоді поспілкуватися...).

Що таке виступ? Безперечно, це **монолог** (від грецьк. monos — один та logos — слово), проте монолог особливого типу. Монолог оратора звернений до слухачів, проте оратор не просто говорить, він спілкується, веде з ними бесіду. Відчуваючи реакцію аудиторії (хтось погоджується, хтось сумнівається, хтось категорично не згодний), оратор повинен реагувати на неї: щось уточнити, проілюструвати, послатися на авторитети, вдатися до переконання. Таким чином, виникає своєрідний діалогічний монолог — монолог, адресований аудиторії і кожному слухачеві зокрема.

Готуючись до виступу, **оратор** має бути готовим до встановлення з аудиторією контакту. Трапляється, що слухачі налаштовані байдуже, недовірливо, навіть недоброзичливо. Щоб привернути увагу аудиторії, «завоювати» її, досвідчені оратори застосовують такий прийом, як «чіпляючий гачок» — так

назвав його відомий російський адвокат А. Коні. «Увага кожного (дитини, неука, інтелігента і навіть вченого), — писав цей видатний оратор, — може бути викликана чимось простим, цікавим і близьким до того, що цей кожен відчував і переживав». Це може бути розповідь про несподівану подію, якусь дивовижу, парадокс, звернення до аудиторії із несподіваним для неї питанням тощо.

Іншим прийомом поступового встановлення контакту з аудиторією є зосередження уваги оратора на доброзичливому обличчі одного із слухачів. Протягом недовгого часу звертаючись до нього, ніби він є єдиним, як правило, вдається зосередитись і заволодіти увагою залу.

Для підтримання контакту оратор має вдивлятися в обличчя слухачів: це дає йому можливість вчасно помітити послаблення уваги.

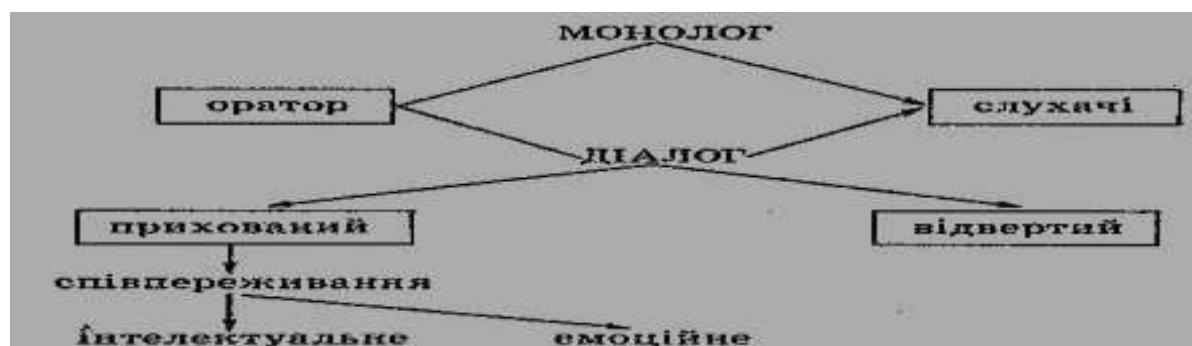
Якщо оратор відчув, що слухачі стомилися, він може вдатися до прийому емоційної розрядки — запропонувати вгадати, кому належить певний вислів, пожартувати, розповісти анекдот тощо. Після такої «передишкі» досвідчений оратор якнайчастіше переходить до найважливішої частини виступу.

Мета усіх названих прийомів — викликати або зберегти інтерес аудиторії. Проте для встановлення міцного контакту зі слухачами застосування лише їх недостатньо.

Як було зазначено, виступ оратора є монологом особливого типу — монологом, зверненим до конкретних адресатів, діалогічним монологом. Взаємодію оратора і слухачів упродовж усього виступу забезпечує така прихована форма діалогу, присутня вже в самій структурі виступу. Саме вона допомагає досягнути ефекту співпереживання.

Крім прихованого діалогу, у процесі виступу оратор може вдатися до діалогу відвертого: звернутися до аудиторії із питаннями та дати відповіді на питання слухачів.

Структуру спілкування оратора з аудиторією можна увиразити у вигляді такої схеми:

Контакт з аудиторією можна змінити застосуванням таких засобів, як вживання займенників I та II особи (напр.: Вам відомо, що... Я зроблю спробу пояснити... Безперечно, вас непокоїть... Я спробую вас заспокоїти... Ми переживаємо з приводу... Нас турбує..), дієслів у формі I та II особи наказового способу (напр.: Міркуймо разом! Спробуймо розібратися! Звернімо увагу... Замислімось... Відразу зауважимо... Скажемо відверто... Конкретизујмо... Відзначте собі... Зверніть увагу... Занотуйте... Виправте, якщо я помиляюсь), звертання до слухачів (напр.: шановне панство, шановні опоненти, любі друзі, колеги), риторичні запитання.

Промовець має бездоганно володіти **орфоепічними нормами** — правильно вимовляти звуки та робити наголос у словах.

Темп — це швидкість вимовляння звуків, складів за певний проміжок часу (наприклад, за хвилину).

На думку дослідників, оптимальною умовою доступності сприйняття мовлення є середній темп — приблизно 100—120 слів за хвилину. Найбільш важливі думки необхідно висловлювати в дещо уповільненому темпі, часом удаючись до їх повторення. Другорядну інформацію цілком можливо подавати у пришвидшеному темпі.

Важливою є **гучність** мовлення оратора. Якщо він говорить тихо, його не почують, надто голосне виголошення промови зазвичай викликає у слухачів роздратування. За висотою голос може бути низьким, високим та середнім — це залежить від його природи. Головне, щоб промовець говорив природнім голосом.

Інтонація — засіб усного мовлення, що полягає у вираженні його мелодики, гучності, темпу, наголосів і пауз. Антиподом багатого інтонаціями мовлення є його монотонність.

За допомогою інтонації можна передавати найрізноманітніше почуття й переживання. Таким чином, основні особливості голосу промовця можна перелічити у вигляді плану:

Особливості голосу оратора

1. Дикція (ясна, чітка, правильна вимова звуків).
2. Темп мовлення.
3. Гучність мовлення.
4. Висота голосу.
5. Емоційність голосу (вміння виразити голосом почуття й переживання).

ВІДИ СЛУХАННЯ		
Види слухання	Що покладено в основу	Коли є дослідження
активне	свідоме зусилля, прагнення пізнайтичне розуміння змісту висловлювання, активний зворотний зашок із мовцем (формулювання запитань задля доказування і пояснення аспекту повідомлення), спільне з промовцем щільність підсумків та узагальнень	під час сприйняття будь-якої важливої інформації
пассивне	максимальна зосередженість на змісті почутого, неintrування в мовлення співрозмовника запитаннями, коментарями або зауваженнями; домопістрування уваги та бажання розуміти	під час підготовки до обговорення неоднозначних питань
спримоване критичне слухання	активний аналіз нової інформації, бажання помітити суперечності, уточнити деталі, послухати думки і докази опонента, усунути допущені помилки	під час дискусій, обговорень нових ідей, проектів, різних поглядів на проблему
емпатичне	здатність поспілкувати, не критикуючи і не почаючи, розуміти ставлення мовця до того, про що він говорить, його почуття й переживання	якщо мовець звертається по допомогу й підтримку

Цілі слухання	розуміння аналіза та оцінювання запам'ятовування	Інформації
Як дослідити	виділити та записати	ключової слова словосполучення
	трансформувати інформацію, тобто зробити	рисунки схеми таблиці

4. Виконання вправ на закріплення вивченого.

1. Прочитати, варіюючи темп — спочатку в прискореному, потім в уповільненному темпі.

Зробити висновок про залежність сприйняття слухачами інформації від зміни темпу читання. Використовуючи секундомір, прочитати прислів'я в середньому темпі — 100—120 слів за хвилину. Прочитати прислів'я, поступово прискорюючи, а потім уповільнюючи темп читання.

Одних можна слухати, інших несила слухати, третіх не можна не слухати (Д. Меджі). Уміння володіти голосом, правильною вимовою, жестами формуються до двадцяти років (В. Джеме).

Твій язик гундосий не здоженеш босим. Говорить, наче тісто місить. Слово видає, наче жуйку жує. Торохтиль Солоха, як діжка з горохом. Дай тобі, Боже, щоб ти тихенько гомонів, а громада тебе слухала. Горлянкою не візьмеш. Холодним словом серця не запалиш. Коротке слово приємно слухати, під довге

слово гарно думати. Слова розумом спрямовуй, а почуттям урівноважуй. (Нар. творч.)

Будь-яку поезію прочитати напам'ять у середньому темпі.

2. Прочитати скоромовки, варіюючи темп, а потім темп і гучність читання.

Хто про Прокопа, хто про Прокопиху, хто про Прокопових дітей. Бук бундючивсь перед дубом: тряс над дубом бурим чубом, дуб пригнув до чуба бука — буде букові наука. Вовк-вовцюг вівцю волік, Вова вовку — вила в бік. Як завив же вовк-вовцюг, миттю випустив вівцю. Забув Кіндрат Панкратів домкрат, а Панкрату без домкрата не піднять на тракті трактор, тому жде на тракті трактор Кіндрата з домкратом Панкрата. (Нар. творч.)

3. Прочитати, передаючи: байдужість, радість, здивування, іронію, захоплення, розчарування.

Я з тобою згоден. Ти щасливий. Ходімо швидше. Це була непроста робота.

Пані та панове! Учениці та учні! Мої кохані! Леді та джентльмени!

5. Виконайте вправу 7 (1) до § 17-18 у базовому підручнику!

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

12.04.2022

Група № 16

Урок № 20

Тема уроку: «Текст як одиниця спілкування. Етапи підготовки тексту виступу. Ефективність мовлення. Стратегія і тактика мовленнєвої поведінки. Комуникативний намір»

Мета уроку: формування у здобувачів освіти компетентностей у дотриманні норм української літературної вимови, виправдано користуватися засобами мови в різних сferах спілкування. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів: знаннєва складова: розуміє зміст роботи мовця на кожному етапі підготовки виступу, добирає переконливі аргументи до поданої тези, аналізує мовленнєві ситуації; діяльнісна складова: використовує подані ключові слова при підготовці промови за планом, висловлює свої пропозиції, уміє працювати зі словниками; ціннісна складова: усвідомлює потребу у вивченні літератури з риторики, необхідність знання термінології й оволодіння практичними навичками для поліпшення свого мовлення.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 19-20 у базовому підручнику: Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 208 с.

2. Ситуативні завдання

► Вирішити подані ситуативні завдання, записати відповіді в таблицю.

Мовленнєва ситуація	Відповідь
1. У вас прекрасний настрій. Ви хочете сказати комплімент. Запишіть 8 формул-компліментів	
2. Ваша проблема в спілкуванні — невміння відмовляти. Складіть і запишіть 5 формул відмови в чомусь.	
3. Ви зробили комусь послугу. Вам висловлюють подяку. Запишіть не менше 8-ми словосполучень, які, на вашу думку, може використати той, кому ви зробили послугу	

4. Яку з форм ввічливості ви використовуєте найчастіше у своєму мовленні? Уявіть, що ви з проханням звернулися до однокласниці. З чого почнете розмову?

5. Змоделюйте словесний портрет ідеального мовця (слухача)

3. Дослідження-характеристика

► Розглянути таблицю, визначити зміст роботи на кожному етапі підготовки виступу.

Докомунікативний	Комунікативний	Посткомунікативний
1. Визначення теми і мети виступу	Проголошення промови	Аналіз промови
2. Оцінювання аудиторії (віковий склад, освітній рівень, соціальний статус) та обстановки	Поведінка оратора, керування аудиторією	
3. Добір матеріалу (виписки, цитати)	Техніка виголошення промови	
4. Систематизація матеріалу (план, тези, тематичні слова), створення тексту (вибір мовних засобів)	Відповіді на запитання, ведення полеміки	
5. Репетиція (обмірковування стилю поведінки та зовнішнього вигляду)		

4. Риторичний Олімп

► Опрацювати текст. Які вимоги ставляться до виступу? Зафіксувати їх у вигляді стислого плану.

У риториці на першому місці за важливістю є зміст письмового тексту чи промови з певної теми, який може забезпечити лише добре обізнана людина. Цицерон з цього приводу зауважував: «Промова повинна роззвітати й розгорнатися на основі повного знання предмета; коли ж за нею не стойть зміст, засвоєний та пізнаний оратором, то словесне її вираження уявляється пустою дитячою балаканиною». Найважливіші показники змісту — його багатство,

глибина, новизна. Тому ораторові, щоб забезпечити ці ознаки тексту виступу, необхідно мати широкий кругозір, добру фахову підготовку, тобто, з одного боку, знати трохи про все, а з другого — все про дещо. Для цього потрібно регулярно читати пресу, популярні наукові тижневики та спеціальні журнали й книги, стежити за передачами по радіо й телебаченню, за політичним, громадським, культурним та спортивним життям, за технічним розвитком, володіти вмінням пошуку інформації в Інтернеті. Потрібно дивитися фільми, театральні вистави, відвідувати концерти, музеї, виставки тощо, аналізувати оцінки їх критиками. Це збагатить ваш духовний світ, полегшить пошук матеріалу для виступу.

Пошук матеріалу для виступу називають *інтенцією*. Виробіть звичку постійно збирати і впорядковувати важливу й цікаву інформацію в спеціальній картотеці. Не забувайте при цьому вказувати джерело інформації.

Дібравши потрібний матеріал, оратор має підготувати текст виступу. Насамперед належним чином дібраний зміст необхідно розташувати. Розташування матеріалу (вступ, виклад, розробка теми, висновки) називають *диспозицією*.

Логіка викладу матеріалу залежить передусім від провідного типу мовлення. Так, якщо це розповідь, то її будова складається з таких елементів: вступ, зав'язка, розвиток дії, кульмінація і розв'язка.

Багатство, глибину і стрункість викладу змісту промовець може забезпечити лише тоді, коли добре відповідне мовне оформлення, яке має бути правильним, виразним, доцільним, точним, багатим, свіжим, довершеним. Досконалій за змістом, будовою, мовним оформленням текст треба виголосити майстерно, переконливо (За Л. Скуратівським).

5. Лабораторія юного лінгвіста

- Прочитати поданий план виступу. Визначити ситуацію та мету спілкування. Виголосити невелику промову за планом, використовуючи подані ключові слова.
  1. Гості міста — представники волонтерських організацій Європи.
  2. Любов до своєї справи.
  3. Батьківщина пам'ятає своїх дітей.
  4. Місто раде зустріти гостей.
  5. Краса рідної природи.
  6. Пам'ятки історії та культури.
  7. На три дні гостей гостинно приймуть в українських сім'ях.

8. Мандрівка українською землею продовжиться відвіданням Києва та Львова.

Ключові слова: українські волонтери; рідні діти; довгождана зустріч; місто підготувалося; краєвиди, обійстя, майдани і вулиці; пам'ятні місця, історичні пам'ятки, музей, галереї, мистецькі скарби, витвори народного генія, відчуття краси і гармонії; вроджений смак, вишуканість, майстерність, гостинність, очікує Львів.

6. Розумне перо

► Відредактувати й записати речення.

1. Оратор задів самолюбство декого з аудиторії.

2. Незнання мовних норм може принести неприємності.

3. Ян Коменський був великим педагогом усього педагогічного світу, особливо чеського.

4. Оратор звернув увагу, що в залі присутня більша половина аудиторії.

5. Лише той може перебувати в мирі з самим собою і з оточуючим світом, хто досяг миру і спокою духа.

7. Творча студія

► Продовжити подані речення, додавши аргументаційну частину.

1. Читання книг — корисне заняття, оскільки ...

2. Проліски і підсніжники не можна рвати, тому що ...

3. Ніколи не зупиняйся перед труднощами, адже .

4. Андрій справжній друг, тому що ...

5. Треба щодня гуляти на свіжому повітрі, бо ...

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.